

Келісілген:

...transonic

Бекітемін:

«Қараөзек ауылының

ЖОББМ» КММ

басшысы

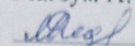
 Дайрова К.Е.

«28» 08 2025ж.

Келісілген:

Тәрбие ісі меңгерушісі

Мағзум А.

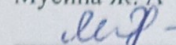
 «13» 08

2025 ж.

Қарастырылды:

ӘБ отырыста

Мусина Ж. А

«13» 08 2025ж.

Асық ату «Бес асық» үйірмесінің күнтізбелік – тақырыптық жоспар

5-7 сынып

Дене шынықтыру мұғалімі: Байбулатов А.М

Қараөзек ауылы
2025-2026 оқу жылы

халқымыздың ұлттық ойындарын бойларына сіңірту
ұлттық, патриоттық, эстетикалық тәрбие беру
жаңа әдіс-тәсілдерді жасауды үйрету
ойын ережесін сақтай білуге үйрету
ойын жүрістерін дұрыс орындауға бағыт бағдар беру
Өзектілігі:
Қазіргі замандағы ұлттық ойындардың зияткерлік өнері маңызын түсіну. Пәнаралық
байланыс:

Дене шынықтыру, математика, сурет, тарих, қазақ тілі пәндерімен тығыз байланыста.
Үйірмені ұйымдастыру формасы:

Лекция, жарыстар, сайыстарға қатысу. Болжамы:
Егер үйірме меңгерілсе, онда салт-дәстүрді білетін, көркем – эстетикалық біліктілігі
дамыған, ойлау қабілеті жоғары, ұлттық ойын түрлерін білетін сауатты тұлға
қалыптасады.

Оқушы біліміне қойылатын талаптар: Оқушылар білуі тиіс:
ойын ережелерін сақтауды
асық жатыстарының атқаратын қызметтерін
ұлттық ойын түрлерімен жұмыстана білуі
ұлттық ойынның ойнау ерекшеліктерін
ұлтымыздың ойын түрлерін, тарихын білуі тиіс
Оқушылар орындай алуы тиіс:
ойынның түрлі әдіс тәсілдерін білуі
атқарылған ойынға талдау жасап, баға бере алуы керек
Күтілетін нәтиже:
Оқыту барысында оқушылар болашақ маман иесі ретінде икемдік, ойынның түрлі
әдіс тәсілдерін жетік меңгеріп орындай алады және өз жұмыстарын қортындылап,
дәлелдеп береді.
алдымен баланың ұлттық спортқа, асық ойынына деген қызығушылығы пайда болады
ойынға деген бейімділігі мен икемділігі қалыптасады
ойлау қабілеті артады
өз идеясы, өзіндік пікірі, көзқарасы қалыптасады
жаңа әдіс тәсілдерді меңгеруде ізденіс пайда болады
жаңа қабілеттері ашылады
шеберлік, іскерлік дағдылары шындалады - кәсіби шеберлігі өседі.

Кіріспе

«Қой асығын қолыңа жақса, сақа қой, жасы кіші деме, ақылы асса, аға қой».
Бөгенбай батыр

Асық - халқымыздың көнеден келе жатқан ұлттық балалар ойындарының бірі. Жер бетіне қазақ боп келген кез-келген перзент атаулының бірде-біреуі асық ойынынан айналып өтпегені анық. Сол қазақ балаларының өсе келе, ер жете келе талайды тамсандырып, аузына қаратқан әншіге, талайды тыңғылықты тың жаңалықтарымен таңғалдырған ғалымға, талайды толайым табыстарымен табындырған бизнесменге, тіпті, болмаса, тыңнан түренсалып космос айлағын бағындырған ғарышкерге айналғанын ескерсек - «Асық ату/ Бес асық ойнаған азар, доп ойнаған тозар» сөзінің әлдеқалай бір адуын адамның аузынан ашумен жәй ғана айтыла салғанын аңғару қиын емес. Немесе балалар азаннан кешке дейін асық пен доп қуып кетпесін дегеннен шыққан мәтел болуы әбден мүмкін. Әйтпесе, әр халықтың өзінің менталитетін айшықтап тұратын әйтеуір бір болмысы болады десек, асық - біздің де бетмоншағымыздың бедерінбейнелеп тұратын басты-басты белгілерінің бірі. Әлем жұртшылығын таң қалдырып, таңдайын қақтырған С.Ходжықовтың атақты «Қыз Жібек» кинокартинасындағы Төлегеннің әкесі Базарбай шалдың немерелерімен асық ойнап отыратын көрнісін көз алдыңызға елестетіп көріңізші. Қандай ғажап! Оны көрген кез-келген шет елдік көрермен: «Апырмай, мыналар не ойнап отыр екен?» деп ойлауы кәдік. Ал, олардың ойнап отырғандары – кәдімгі асық. Асық ойынының қалың қазақ жұртшылығына кеңінен тараған, ежелден келе жатқан ханталапай деген түрі.

Қазіргі таңда асық ойынының кейбір аймақтарда ескерусіз қалып бара жатқанына алаңдап, халқымыздың салт- дәстүрінің титтей болса да осы бір бөлшегінің жоғалып кетпеуіне жаны ашитын кейбір қандастарымыздың

«Хабар» арнасынан көрсеткен «Алтын сақа» ойыны – көпшіліктің көңілінен шыққан бағдарлама екені даусыз. Сонымен бірге, ұлтымыздың асыл қасиеттеріне қылау түсірмеу тұрғысында айтылған Елбасы Нұрсұлтан Әбішұлының «Біз өткенімізді ұмытпаймыз, бүгінгіні бағалаймыз, болашаққа сенеміз» қағидатын басшылыққа ала отырып, астаналықтардың Астана күні мейрамында мерекелік бағдарламаға асық ойынын да кіргізгені қандай керемет. Ал, Шымкенттіктердің наурыз мейрамын тойларда асық ойынынан қала чемпионатын өткізулері қандай жарасымды. Тіпті жеңіпаздарға берілетін мыстан құйылған кәдесый-асыққа: «Асығың алшысынан тұрсын» деп жазып қойыпты. Бұған қоса, асыққа көрсетілген құрметтің ең үлкені - Алматы қаласы Алмалы ауданының әкімі Марат Пірімбековтің қолдауымен қаланың әдемі бір аллеясында асыққа ескерткіш орнатылғаны.

Шығыс Қазақстан облысы Тарбағатай ауданы Ақсуат ауылына кіре берістегі көрнекі алаңға асықтың алып ескерткіші орнатылды (2 сурет). Бұл істің бастамашысы-осы өңірдің тумасы Болат Тағабай есімді азамат. Ол қазақтың ұлттық ойынын дәріптеп, жеке коллекциясына жинаған асығын 35 мыңнан асырып Гиннестің рекордтар кітабына жаздырған болатын. Қазіргі таңда асықтарының саны 45 мыңнан асып жығылады. Алматыда асықтан ат жасаған шеберлер дүйім жұртты қайран қалдырып отыр. Қазақстанның түпкір-түпкірінен 8500 асық жинап, алты ай бойы көз майын тауысып,

Еуразия атты акбозат мүсінін өмірге әкелген Нұрлан Әбішев, Нұрлан Әділхан, Қуаныш Мәтенов есімді азаматтардың еңбегі ерен. Осы бір ерекше туындыларын авторлар Қазақстан Тәуелсіздігінің 20 жылдығына тарту ретінде жасаған (1 сурет).

Бұл ұлттық салт-дәстүріміздің қайта оралуының жарқын көрінісінің бірі. Асық ойнау жас ұрпақтың денесін шынықтырып қана қоймай, оны мергендік, ұстамдылық, жылдамдық, ептілік қасиеттеріне тәрбиелейді. Баланың жүйке жүйесін шыңдап, тілін дамытып, ойда сақтау қабілетін жетілдіреді.

Асық ойыны туралы жазылып жатқан мақалалар мен ғылыми еңбектер де баршылық. Солардың бірі Орал Аманжоловтың «Асық пен ләңгі», Ә.Көшеровтың «Асық ату ойынын механикамен байланыстыру» шығармалары. Әсіресе, Көшеровтың асық ойынын физиканың механика саласымен мидай араластырып, жеріне жеткізіп тұрып талдауы айтуға тұрарлық үлкен жұмыс. Осы тұрғыдан алғанда, асық ойынын математикамен де, әдебиетпен де, тарихпен де, географиямен де, жалпы ғылымның қай саласымен болмасын шендестіріп отырып талдауға әбден болады.

Асық ату/ Бес асық ойыны – атам қазақпен бірге туып, біте қайнасқан ұлттық қазынамыздың бірегей түрі екенінде дау жоқ. Содан ба, ел аузында асық туралы айтылып жүрген мақал-мәтелдердің, аңыз-әңгімелердің қарасы да аз емес. Соның бірі ...

Сөз қадырын сыйлай білетін сонау ертерек тұста сөз ұстап, билікке ендіенді араласып жүрген Битабар би қасында екі-үш қосшысы бар, қайсібір қазақ ауылының жатағандау бір үйіне кеп түсе қалыпты. Үй иесі, қалай дегенмен, қонақ келсе қабағы шайдай ашылатын қазақ емес пе, бір тоқтасын алып ұрып, қолын қусырып отырып күтіпті келгендерді. Сол үйдің келіні де сөз сайысында бағын сынап, баптанып жүретін бір керім екен, ас желініп болып, Битабар би бата қайырмақ болып қолын енді ұмсына бергенде:

Аға, бір сауалым бар еді, рұқсат етсеңіз қояйын деп едім, - депті сыпайы ғана тіл қатып. Қоя ғой, - деген екен сонда Битабар қыздың қайсарлығына таң қалып.

Қазақ дәстүрімен әлгінде осы отырған барлығыңызға сыбаға сүйек таратылды. Сол сүйектің біреуінің бір өзінің бақандай алты атауы бар, сол қайсысы?

Келісті келіннің сүйкімді сауалына Битабар би қапелімде сасып қалып, ойланып отырып қалыпты. Бірақ, қанша отырса да қайтарар жауап таппай:

Апырай, келін шырақ, ағанды қатты састырдың, жарайды жеңілгенім болсын, жауабын өзің айтасалшы, - депті қызара-бөртіп.

Айтайын, бірақ басқа-басқа, оны білмеу жігіттерге үлкен сын. Ол-өздерің бала кезден жастанып жатып ойнаған кәдімгі асық қой, - депті қылықты келін Битабар биді сүріндіргеніне мәз болып.

Рас-ау асықтың «әлші», «тәйкі», «шік», «бүк», «омпа», «жанта» деген алты атауы бар екен-ау, - депті Битабар би сонда еріксіз мойындап.

Жалпы, асық ойынының бала психологиясына тигізер әсері аз емес. Асық ойынының кез-келген түрінің ойнау ережесіне мұқият зерделеп қараған адам, оның сан қилы тактикасына таң қалуы да мүмкін. Кез-келген бала атаулы үштөрт жасынан асық ойнауға әуестене бастайды десек, сол кезден бастап өмірдің қалтарыс- бұлтарысына да бейімделе бастайтыны анық.

Айталық, асық ойынының «Ұтыс» деп аталатын түрінде әр бала (яғни, әр ойыншы) қайткенде ұтып алу үшін қолынан келген бар амал-тәсілдерін қолданады. Құлыққа да барады, құрмалдық та шалады. Сөйтіп, ойынаяқталғанша, әр ойыншының тұла бойында нетүрлі психологиялық практикалық процесс жүріп жатады.

Негізі асық ойынының қай түрі болмасын белгілі бір мақсатқа құралады. Қалай болса солай ойнай салуға болмайды. Қалай болса солай ойнаған бала міндетті түрде ұтылады. Ал, ұтылған адамның көңілінің қошы қандай болатыны айтпаса да түсінікті. Бұл - баланың мінез-құлқы мен жалпы даму эволюциясына кері әсерін тигізері сөзсіз. Сондықтан, әр ойын алдында кезкелген ойыншы өзін психологиялық тұрғыдан дұрыстап дайындап алғаны жөн. Бұл - баланы болашақта қандай да істі қолға алмасын, жауапкершілікпен қаруға үйретеді.

Бір қызығы - асық ойынының түрлері көп болған сайын, оның ойнау ережесі де әртүрлі боп келеді. Айталық, Асық ату/ Бес асық ойынының бір түрін бір-бірімен көрші отырған ауылдың балалары әртүрлі ойнайтын да кез болады. Ал, ол кездегі ауыл балаларының ойнайтын асық ойынының түрлері мыналар: «Ұтыс» (бұл ойынның «Әлші», «Тәйкі» деген екі түрі бар), «Арқаласпақ», «Ханталапай», «Хан болып шық», «Бес асық», «Атжарыс» т.б

№	Сабақ тақырыбы	Сағат саны	күні
	Дене шынықтыру және спорт Қазақстан Республикасында. ҚР-да асықтың тарихына шолу. Анықтама	1	
	«Асық ойынының балаға беретін тәрбиелік маңызы» Асықтың түрлері.	1	
	Асық дайындығы, спорттық ұлттық ойынды дамыту. Асықтың атаулары.	1	
	Асық ойыны барысында қолданылатын құралдар мен әдістер. Ойынның бірінші түсінігі.	1	
	Асықпен танысу	1	
	Иіру жаттығуы	1	
	Өз сақасын таңдау	1	
	Асықты ату жаттығулары	1	
	Жалпы ережелері.	1	
	«Хан болып шық» ойыны	1	
	«Хан болып шық» ойыны	1	
	«Ұтыс» ойыны	1	
	«Ұтыс» ойыны	1	
	«Алшы» түрі	1	
	«Алшы» түрі	1	
	«Тәйкі» түрі	1	
	«Тәйкі» түрі	1	
	«Омпы» ойыны	1	
	«Омпы» ойыны	1	
	«Арқаласпақ» ойыны	1	
	«Арқаласпақ» ойыны	1	
	«Атжарыс» ойыны	1	
	«Атжарыс» ойыны	1	
	«Бес асық» ойыны	1	
	«Бес асық» ойыны	1	
	«Барынды сал»	1	
	«Барынды сал»	1	
	«Ханталапай» ойыны	1	
	«Ханталапай» ойыны	1	
	«Құмар ойыны»	1	
	«Құмар ойыны»	1	
	Асықты ату жаттығулары.	1	
	Асықты ату жаттығулары.	1	